

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tēmu “priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai attiecībā uz pasākumiem, kā nodrošināt elektrības apgādes un infrastruktūru investīciju drošību”

COM(2003) 740 galīgā red. — 2003/0301 (COD)

(2005/C 120/22)

2004. gada 23. janvārī Padome nolēma apspriesties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 95. pantu par: “Priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai attiecībā uz pasākumiem, kā nodrošināt elektrības apgādes un infrastruktūru investīciju drošību”

Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības darba grupa, kas bija atbildīga par Komitejas darba sagatavošanu par šo jautājumu, pieņēma savu atzinumu 2004. gada 5. oktobrī. Ziņojuma sniedzēja bija **Sirkeinen kundze**.

Savā 412. plenārajā sesijā 2004. gada 27. un 28. oktobrī (2004. gada 28. oktobra sēdē) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja pieņēma sekojošo atzinumu 134 balsīm, 7 pret un 13 atturīotes.

1. Pamatojums

1.1 ES enerģijas politika pēdējo gadu laikā ievērojusi trīs galvenās līnijas:

— efektīvu atklātu elektrības un gāzes tirgu radīšana;

— enerģijas apgādes drošības nodrošināšana un

— stingru mērķu realizēšana attiecībā uz vides aizsardzību un jo īpaši klimata izmaiņu apkarošanu.

Pamata likumdošana, kas pieņemta šajās jomās, sevī ietver pārskatītās elektrības un gāzes tirgus direktīvas, kas atvērs tirgus ne-sadzīves lietotājiem 2004. gada vidū un visiem patērētājiem — 2007. gadā. Zaļā grāmata par elektrības apgādes drošību tika publicēta 2001. gadā, izceļot pieprasījuma blakus pārvaldību kā vienu galveno darbību gan apgādes drošības, gan klimata izmaiņu apkarošanas jomā.

1.2 Droša enerģijas apgāde par saprātīgām cenām ir svarīgs Eiropas pilsoņu ekonomiskās izaugsmes un labklājības priekšnoteikums. Tādēļ EESK savos atzinumos ir atbalstījusi Komisijas uzdevumus un pieeju.

1.3 ES enerģijas tirgi vēl nedarbojas iepriekš minēto uzdevumu īstenošanā. To, iespējams, pat vēl nevar gaidīt, kamēr pamata likumdošana tikai tuvojas savai ieviešanas pakāpei. Saskaņā ar Komisiju pašreizējais likumdošanas projekts papildina esošo likumdošanu, tiecoties novērst pašreizējos vai paredzamos trūkumus.

1.4 Spēcīga regulējošās paketes iesniegšanas motivācija bija elektriskās strāvas izslēgšana sakarā ar bojājumu Itālijā 2003. gada septembrī, kā arī citi starpgadījumi Eiropā un Amerikas Savienotajās Valstīs. Elektriskās strāvas izslēgšanu izraisīja virkne darbības traucējumu pēc smagi pārslogotas līnijas sabru-

kuma Šveicē. Tas parādīja problēmas arī koordinācijas darbā pārvades sistēmu operatoru starpā. Nelaimīgais starpgadījums sniedz svarīgu mācību. Atklāti tirgi palielinās pārvades apjomus, kā arī ar to saistītās problēmas.

1.5 Pārsteidzoši, ka Komisija tikai garāmejojot piemin visizplatītāko elektriskās strāvas izslēgšanas iemeslu. Dažos apgabalos vai valstīs ir elektrības ražošanas apgādes deficīts, un tām nepārtraukti nepieciešams liela apjoma elektrības imports no kaimiņu un pat attālākiem reģioniem, kuros savukārt ir apgādes pārpalikums. Pārrobežu tirdzniecība kopējā elektrības tirgū sniedz priekšrocības efektīvā rīcībā attiecībā uz svārstībām piedāvājumā un pieprasījumā un tādējādi palielina apgādes drošību, un veicina konkurenci. Taču tā nevar un tai arī nevajag kompensēt nepietiekamu ražošanas jaudu dažās tirgus daļās.

1.6 Saskaņā ar Komisiju, veselīgā tirgū, kad pieprasījums pieaug, bet piedāvājums ne, palielinās cenas. Teorētiski patērētāji uz augstākām cenām reaģē, samazinot lietojumu, taču zināms, ka elektrības tirgos cenu elastība ir vāja vairāku iemeslu dēļ. Pie noteikta cenu līmeņa investīcijas lielākā apgādē kļūst rentablas, un tā nepārtrauktais cenas pieaugums tiek apturēts. Ja pietiekamas investīcijas netiek saņemtas, cenas turpina augt, radot, vismaz īsā un vidēji ilgā laika periodā, smagas problēmas patērētājiem un rūpnieciskajai konkurētspējai, un līdz ar to arī visai ekonomikai. Īpaša problēma attiecībā uz investīcijām elektrības ražošanā ir tā, ka uz cenu signāliem nav iespējams ātri reaģēt, jo investīciju projektu realizācija, sākot no plānošanas, saņemot visas nepieciešamās licences, līdz pat būvniecībai, ir ilgs process. Kaut arī dažos gadījumos termiņtirgi var sniegt zināmu palīdzību, tomēr šeit runa vēl nav par patiesi pilnīgām un ekonomiski pierādītām praksēm.

1.7 ES ir nolēmusi atvērt savus elektrības un gāzes tirgus konkurencei. Tomēr ir vieta bažām, vai atklātajā tirgū notiks pietiekamas investīcijas, jo īpaši jaudas kulminācijas punktā. Elektrības tirgus direktīva prasa no dalībvalstīm izveidot piedāvājuma un pieprasījuma līdzsvara monitoringa sistēmu un tad, kad tas uzskatāms par nepieciešamu, uzsākt piedāvājumu konkursa procedūru, lai iegūtu lielāku enerģijas jaudu. Dalībvalstis ir atbildīgas par savas enerģijas apgādes pamatstruktūru un savu enerģijas avotu izvēli, un Konstitucionālā līguma projekts to nemaina.

1.8 Nepietiekamu investīciju iemesli var būt gan tirgus neveiksmes (nepietiekama ilgtermiņa vajadzību, vides faktoru un reģionālo un vietējo apstākļu ņemšana vērā, utt.), gan neefektīva konkurence, stabilas regulējošās sistēmas trūkums, aizliedzošas atļauju izsniegšanas procedūras un/vai sabiedrības opozīcija. Pienākums izdalīt tīklu kā neatkarīgu ekonomisku vienību (unbundling) nolemj to pārvaldībai bez ieinteresētības, jo inovācija un jaunas vērtības radīšana ir raksturīga pakalpojumiem klientiem. Tādējādi tīkls ir "iesprūdis" starp regulatoru noteiktajām fiksētajām cenām un investīcijām, ko uzspiež tā klienti — operatori, bet pats paliek neredzams un nevar iespaidot attīstību.

1.9 Enerģijas gala lietojuma efektivitāte vai enerģijas taupīšana no laika gala atzīta kā spēcīgs enerģijas tirgus elements. Mazāks enerģijas patēriņš taupa naudu un sniedz tiešu ieguldījumu kā apgādes drošībā, bieži samazinot siltumniecas gāzu izdalīšanos, jo tiek samazināta nepieciešamība pēc enerģijas ģenerēšanas, tā arī investīcijās jaunā ražošanā un pārvadē. Jaunajām tehnoloģijām šajā jomā būtu daudz kas piedāvājams, tāpēc nepieciešams veikt pasākumus, lai sekmētu to attīstību un ieviešanu tirgū.

1.10 Komisija norāda, ka nevar ignorēt jautājumu par piedāvājuma-pieprasījuma līdzsvaru. Palielināta tīklu sprieguma pamata cēlonis ir pieprasījuma pieaugums, ko daļēji iespējams neitralizēt ar pieprasījuma blakus pārvaldību. Taču nepieciešami arī atbilstoši stimuli attiecībā uz investīcijām tīklos un elektrības ražošanā.

1.11 Saskaņā ar Komisiju par turpmāko elektrības pieprasījuma pieaugumu rūpēsies pieprasījuma blakus pārvaldība. Tomēr dažas jaunas investīcijas, šķiet, ir nepieciešamas, lai atjaunotu iekārtas, kas sasniegušas sava darbmuža beigas. Attiecībā uz lielu daļu no tā Komisija paredz, ka tas pieņems atjaunojamo resursu un plaši izplatītu maza mēroga apvienotu siltuma un enerģijas ražošanas formu.

1.11.1 Komiteja ļoti iebilst pret šo nākamo virzienu un vajadzību raksturojumu enerģijas sektorā. Paziņojumā par investī-

cijām infrastruktūrā sagaidāma daudz skaidrāka un reālāka informācija par nākamajām nozarēm un potenciālu. Jo īpaši tad, kad pieejama daudz labāka informācija un scenāriji, arī daudzuma ziņā, ieskaitot materiālu, ko izstrādājusi pati Komisija. Nevienam netiek pakalpots, izvairoties no skaidras un reālas — lai arī daudziem tā liktos nepopulāra — pamata informācijas.

1.11.2 Ļoti virspusējs aprēķins var sniegt priekšstatu par problēmas milzīgajiem apmēriem un iespējām šo problēmu risināt: šobrīd elektrības pieprasījums ES pieaug ar ātrumu 1 — 2 % gadā. ES mērķis attiecībā uz elektrības ražošanas palielināšanu, izmantojot atjaunojamus enerģijas avotus, nozīmē ikgadēju pieaugumu, kas mazāks par 1 %. Attiecībā uz enerģijas efektivitāti izvirzītais mērķis samazinās enerģijas efektivitāti par 1 %. Tādēļ atjaunojamie resursi un efektivitāte varētu kompensēt pieprasījuma pieaugumu un turklāt iespējami aizvietot esošo jaudu daudz mazāk kā par 1 % gadā. Spēkstacijas darbojas 30 — 50 gadus, kas teorētiski nozīmē to, ka aizvietošanai jānotiek ar vidējo ikgadējo tempu 4 % apmērā. Starptautiskā Enerģijas aģentūra (SEA) uzsver jaunu spēkstaciju nepieciešamību ES ar lielāku jaudu kā 200 000 MW nākamo 20 gadu laikā.

2. Komisijas priekšlikums

2.1 Ierosinātās direktīvas uzdevums ir veicināt investīcijas Eiropas enerģijas sektorā, lai gan stiprinātu konkurenci, gan palīdzētu izvairīties no elektriskās strāvas izslēgšanās gadījumu atkārtošanās. Tā uzsver skaidras un nepārprotamas ES likumdošanas sistēmas nepieciešamību pienācīgā konkurētspējīga iekšējā elektrības tirgus funkcionēšanā, aizsargājot elektrības apgādes drošību un nodrošinot atbilstošu starpsavienojumu līmeni dalībvalstu starpā ar vispārēju, caurredzamu un nediskriminējošu politiku starpniecību.

2.2 Direktīvas projekts no dalībvalstīm prasa, lai tām būtu:

— skaidri definēta politika attiecībā uz piedāvājuma-pieprasījuma līdzsvaru, kas pieļauj izvirzīt tādus mērķus kā rezerves jauda vai alternatīvas kā, piemēram, pieprasījuma puses pasākumi, un

— noteikti standarti, kas jāievēro attiecībā uz pārvades un sadales tīklu drošību.

2.3 No pārvades sistēmu operatoriem tiek prasīts iesniegt savas valsts regulatoram (daudzu gadu) viena gada investīciju stratēģiju. Regulators var sarakstam pievienot svarīgus pārrobežu projektus.

2.4 No valstu regulatoriem tiek prasīts iesniegt Komisijai šo investīciju programmu apkopojumu, lai apspriestos ar Eiropas regulatoru grupu par elektrību un gāzi un ņemot vērā Eiropas primārās ieinteresētības Transeiropas enerģijas tīklu asis.

2.5 Nacionālie regulatori iegūst tiesības iejaukties un paātrināt projektu pabeigšanu un gadījumos, kad tas nepieciešams, izdot aicinājumu piedalīties konkursā attiecībā uz noteiktiem projektiem, — ja pārvades sistēmu operators nespēj vai nevēlas pabeigt konkrētos projektus.

3. Vispārēji komentāri

3.1 Elektrības tirgus direktīva un regula par pārrobežu tirdzniecību veido liberalizēta iekšējā elektrības tirgus sistēmu. To ieviešana sākas 2004. gada 1. jūlijā. Lai nodrošinātu investoru un citus tirgus dalībniekus ar regulējošu stabilitāti, kam ir izšķiroša nozīme pareiza klimata veidošanā investīciju veikšanai, jebkādas izmaiņas šajā sistēmā jāuzņem ar nopietnu piesardzību.

3.2 Komisija pati atsaucas, vairāk vai mazāk izteikti, uz iemesliem, kas ir pamatā bažām attiecībā uz apgādes drošību un direktīvas projekta iesniegšanu. Tomēr ierosinātā direktīva šiem iemesliem tieši nepievēršas.

3.3 Pirmais iemesls ir pietiekamas ražošanas jaudas trūkums dažās Savienības daļās/dalībvalstīs, ņemot vērā orientāciju uz enerģijas politiku. Komisija raksturo šo problēmu *vis-ā-vis* / attiecībā pret/ rezerves jaudu, taču problēma eksistē arī saistībā ar pamatslodzes ražošanu.

3.4 Otrais iemesls ir konkurences trūkums, ņemot vērā dažu dalībvalstu politisko nevēlēšanos iedarboties uz iedibinātajiem monopoliem, oligopoliem vai dominējošām tirgus pozīcijām. Komisija to atzīmē un atsaucas uz tās iespēju ierobežojumu kaut ko pasākt minētajā jautājumā. Izvēlēta iespēja ir veicināt konkurenci no operatoriem citās dalībvalstīs, mēģinot nodrošināt pietiekamu starpsavienojumu jaudu.

3.5 Trešais iemesls ir dažu pārvades sistēmu operatoru nevēlēšanās vai iespēju trūkums ieviest esošās vadlīnijas attiecībā uz pārrobežu centrālēm pat tajos gadījumos, kad pārvades sistēmu operatori par šīm vadlīnijām ir brīvprātīgi vienojušies savās organizācijās. Jautājums ir, vai viens no iemesliem, kas aiz tā slēpjas, nevarētu būt nepietiekama enerģijas un tīklu darbības sadalīšana.

3.6 Visnopietnākais investīciju šķērslis pārvades tīklos ir politiska un sabiedriska pretestība pret šādiem pārvades projektiem. Dažās dalībvalstīs gandrīz jebkura elektrības ražošanas forma šķiet nevēlama. Cilvēku tiesības tikt uzklautiem attiecībā uz projektiem, kas viņus ietekmē, ir svarīgas pamattiesības. Taču plānošanas un lēmumu pieņemšanas procesiem ir tendence kļūt ļoti apgrūtinātiem un ilgstošiem, tādējādi apdraudot pat vissteidzamākos un nepieciešamākos projektus.

3.7 Ļoti atbilstošs jautājums ir tas, ko direktīva adresē un kam nepieciešams risinājums ES līmenī, — nodrošināt vienā vai citā veidā to, lai pietiekamas investīcijas starpsavienojumu nodrošinājumā notiktu veidā, kas balstīts uz tirgus noteikumiem.

3.8 Direktīvas projekts paredz to, ka regulatoram ir tiesības iejaukties, mainot pārvades sistēmu operatoru investīciju plānu, un prasīt, lai tiktu izdarīta kāda noteikta investīcija, visbeidzot uzsākot konkursa piedāvājumu procedūru. Pašreizējais priekšlikums sniedzas tālāk par elektrības tirgus direktīvu, kas paredz piedāvājuma un pieprasījuma līdzsvara monitoringu un gadījumos, kad tas nepieciešams, konkursa piedāvājumu procedūru, iegūstot lielāku enerģijas jaudu. Lai izvairītos no pārāk biežām noteikumu maiņām un pārmērīgas regulēšanas, šajā ziņā likumdošana nebūtu jāmaina, pirms nav iegūta pietiekama pieredze attiecībā uz esošo noteikumu funkcionēšanu.

3.9 Daļa direktīvas projekta, tāpat kā 3. panta vispārējie noteikumi, ir jebkuras labas valsts enerģijas politikas atbilstoši raksturlielumi un ir plaši ieviesti. To kā direktīvas noteikumu pasniegšana var novest pie apjukuma attiecībā uz esošajām atbildības jomām.

3.10 Viens jautājums, kas būtu pelnījis Komisijas uzmanību, ir pieprasījuma pārvaldība. Enerģijas lietotāju, jo īpaši vidēja mēroga enerģijas lietotāju, iespēju veicināšana saistībā ar reaģēšanu uz elektrības vairumtirdzniecības cenu svārstībām varētu sniegt savu ieguldījumu pieprasījuma kulminācijas punkta pazemināšanā.

4. Detalizēti komentāri

4.1 4. pants: EESK piekrīt šiem noteikumiem, ja pirmais apakšpunkts nozīmē to, ka visiem pārvades sistēmu operatoriem jāparaksta Eiropas pārvades sistēmu operatoru vadlīnijas.

4.2 5. pants: EESK uzskata panta pieeju par mulsinošu attiecībā uz ES un dalībvalstu atbildību. Principā, izņemot ārā no konteksta, EESK piekrīt lielākajai daļai pantā minēto pasākumu kā daļai no stabilas valsts enerģijas politikas.

4.3 Paliek neskaidrs, kas ir domāts ar “rezerves jaudu” 5.1. panta 2. punktā. Pantā būtu jāiztirzā tikai īstermiņa tehniskās rezerves, kādas nepieciešamas sistēmas drošumam.

4.4 6. pants: grūti atrast jēgu, apvienojot tīklu investīcijas ar pieprasījuma blakus pārvaldību, vēl jo mazāk tādā veidā, kā tas

apvienots 6. panta 1. punktā. Attiecībā uz 6. panta 2. punktu šīs prasības galvenokārt jāņem vērā, ja tas iespējams, veidojot tīklu piekļuves tarifu metodoloģiju. Attiecībā uz 6. panta 2. punktu darbība ir nepieciešama starpsavienojumu nodrošināšanai, kā tas minēts 3.7. punktā.

4.5 7. pants: EESK neatbalsta šajā pantā ierosinātos pasākumus to iemeslu dēļ, kas minēti 3.8. punktā.

Briseļē, 2004. gada 28. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas

prezidente

Anne- Marie SIGMUND

PIELIKUMS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinumam

Sekojošā darba grupas atzinuma daļa tika svītrotā par labu asamblejā pieņemtajiem grozījumiem, tomēr par tiem tika nodotas vairāk nekā ceturtdaļa balsu:

1.8. punkts, pedējais teikums:

“Bieži papildināta jauna likumdošana un jo īpaši tāda likumdošana, kas pieļauj sabiedrības iejaukšanos tirgu darbībā nerada nepieciešamo stabilo regulējošo sistēmu, bet gan gluži pretēji — palielina investora risku, kavē investīcijas un līdz ar to paaugstina cenas.”

Balsošanas rezultāti:

Balsis “par” 78

Balsis “pret” 67

Atturējās 9
